

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра правоохоронної діяльності та спеціальних
юридичних дисциплін

07-01-136М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Історія політичних і правових вчень»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право»
спеціальності 081 «Право»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННІ права
Протокол № 2 від 26.09.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія політичних і правових вчень» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Гришко В. І., Садовнік В. П. – Рівне : НУВГП, 2024. – 31 с.

Укладачі: Гришко В. І., к.пед.н., доцент кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін; Садовнік В. П., старший викладач кафедри правових природоохоронних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Гришко В. І., в.о. завідувача кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності 081 «Право»

Міщук І. В.

Попередня версія методичних вказівок 07-01-125М

© В. І. Гришко, В. П. Садовнік, 2024

© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Опис навчальної дисципліни та її структура.....	4
1.1. Опис навчальної дисципліни	4
1.2. Тематика практичних занять.....	7
1.3. Порядок оцінювання програмних результатів навчання	8
2. Програма навчальної дисципліни.....	9
3. Теми рефератів з дисципліни	26
4.Рекомендована література.....	28

ПЕРЕДМОВА

Освітня компонента «Історія політичних і правових вчень» є важливою у процесі професійної підготовки майбутнього юриста та сприятиме формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів.

Методичні вказівки орієнтовані на те, що після вивчення дисципліни здобувач знатиме історичний процес формування, розвитку, зміни, а також наступництво знань про державу та право; розумітиме особливості політико-правових теорій, вчень в класичній спадщині різних країн та специфіку становлення вітчизняної думки в галузі держави та права, форм пізнання й обґрунтування політико-правових ідеалів у контексті загальносвітових досягнень; умітиме самостійно аналізувати державно-правові ідеї минулого, давати їм науково-об'єктивну інтерпретацію й оцінку, виходячи з пріоритету загальнолюдських цінностей; вільно володітиме поняттями та категоріями, які ввійшли в теоретико-методологічний арсенал загальнолюдської політичної та правової культури; творчо застосовуватиме знання про державно-правові ідеї минулих років при поясненні сучасних вітчизняних і зарубіжних державно-правових теорій.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни – набуття студентами знань щодо етапів історичного процесу нагромадження знань у сфері держави та права (загальнотеоретичних, державно-правових, цивільно-правових, кримінально-правових і інших) у вигляді вчень, теорій, шкіл, ідей в різні періоди (рабовласницький, феодальний, буржуазний, соціалістичний, посткапіталістичний, постсоціалістичний) з визначенням

своєрідності систем юридичного знання певних народів і держав, вітчизняної думки про державу та право.

Завдання дисципліни: допомогти у засвоєнні студентами об'єктивної історичної закономірності становлення державно-правових форм організації суспільного життя; сформулювати навички орієнтування у складнощах правової методології сучасних концепцій, що пояснюють сутність та призначення держави, права, правових явищ; обґрунтувати конкретні державно-правові погляди; визначити новизну, оригінальність і соціальну цінність концепцій і поглядів; сприяти оптимальному використанню історичного досвіду правового розвитку демократичних країн, що має практичне значення для вдосконалення процесу вітчизняного державотворення.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК18. Здатність володіти навичками публічних виступів, ведення переговорів, професійної та наукової дискусії, підготовка та демонстрація результатів дослідження

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК17. Здатність аналізувати правові процеси і явища в історичному контексті.

Програмні результати навчання:

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

PH5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

PH6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

PH14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

PH18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

PH19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

PH20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

PH21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

1.2. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин, д.ф.н.	К-сть годин, з.ф.н.
1	Тема 1. Історія вчень про державу та право як наука й навчальна дисципліна	1	1
2.	Тема 2. Державно-правові погляди Стародавнього світу.	1	1
3.	Тема 3. Розвиток учень про державу та право в Середньовічному суспільстві	2	1
4.	Тема 4. Західноєвропейські вчення про державу та право XV-XVII століть. Утопічний соціалізм	2	1
5.	Тема 5-6. Учення про державу і право Західноєвропейського Просвітництва XVIII ст. та періоду боротьби за незалежність США	2	1

6.	Тема 7. Учення про державу та право в Західній Європі кінця XVIII ст. - початку XIX ст.	2	1
7.	Тема 8. Становлення й розвиток учень про державу та право в Слов'янських народів	2	1
8.	Тема 9. Основні державно-правові вчення другої половини XIX ст. — XX ст.	2	1
	Всього	14	8

1.3. Порядок оцінювання програмних результатів навчання

Для досягнення цілей та завдань курсу студентам потрібно вчасно виконати індивідуальні завдання (розв'язання практичних задач, наукові тези, реферати, тощо), брати участь у практичних заняттях (доповіді з презентаціями, актуальні запитання, участь у дискусіях, тощо); вчасно здати модульні контролю знань.

Викладач проводить оцінювання індивідуальних завдань студентів шляхом проставлення балів за визначеними критеріями, що вчасно доводяться здобувачам освіти. Також, студент під наглядом викладача самостійно оцінює свою роботу.

За вчасне та якісне виконання усіх видів завдань, студент отримує такі обов'язкові бали:

по 7 балів за якісну підготовку до кожного практичного заняття;

11 балів за якісне оформлення індивідуального завдання;

20 балів – модуль 1;

20 балів – модуль 2.

Усього 100 балів.

Додаткові бали студент може отримати при написанні наукової статті, наукової роботи на конкурс, ессе, тощо. Тему

для дослідницької роботи студенти можуть вибрати самостійно за погодженням із викладачем. Додаткові бали також можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту навчальної дисципліни.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Історія вчень про державу та право як наука й навчальна дисципліна

1. Завдання і значення курсу історії вчень про державу та право.
2. Предмет історії вчень про державу та право.
3. Методи історії вчень про державу та право.
4. Критерії оцінки державно-правових учень.
5. Функції історії вчень про державу та право.
6. Взаємозв'язок історії вчень про державу та право з іншими дисциплінами.
7. Періодизація історії вчень про державу та право.

Питання для контролю та самоконтролю:

1. *Що становить об'єкт і предмет наукового вивчення курсу «Історія правових і політичних вчень»?*
2. *Яке значення має курс «Історія правових і політичних вчень» для здобуття освіти студентом юридичної спеціальності? Чому згадана дисципліна повинна вивчатися не тільки майбутніми юристами, але й представникам негуманітарних спеціальностей?*
3. *Які прийнято виділяти закономірності розвитку державно-правової думки на сучасному етапі державо- та правотворення?*
4. *Назвіть та охарактеризуйте найпоширеніші загальнонаукові методи пізнання, які використовуються для вивчення історії правових і політичних вчень.*

5. *Наведіть перелік спеціальних методів пізнання дійсності, які використовуються для вивчення історії правових і політичних вчень?*

6. *Які основні функції виконує історія правових і політичних вчень?*

7. *Які прийнято виділяти періоди розвитку вчень про державу й право?*

Тема 2. Державно-правові погляди Стародавнього світу.

1. *Загальні риси міфологічних уявлень про державу і право у країнах Стародавнього Сходу.*

2. *Політико-правові ідеї в Стародавній Індії: брахманізм і буддизм.*

3. *Держава і право в поглядах давньокитайських мислителів.*

4. *Лао-цзи та його даосизм.*

5. *Погляди на державу та право Мо-цзи.*

6. *Державно-правові погляди легістів.*

7. *Становлення державно-правової думки Стародавньої Греції та її періодизація.*

Питання для контролю та самоконтролю

1. *Коли та за яких умов виникло політико-правове вчення брахманізму? Згідно з вченням брахманізму, яким є політичний ідеал державної влади?*

2. *Що таке кастова система організації суспільства Стародавньої Індії? Назвіть та охарактеризуйте правове статус брахманів, кшатрійів, вайшій та шудрів.*

3. *На який ключових ідеях ґрунтується філософська концепція буддизму?*

4. *Охарактеризуйте державу в політико-правових поглядах Конфуція та його послідовників.*

5. *Що включає в себе поняття «Дао»? Яка мета людського життя в концепції даосизму?*

6. Чи відрізняються політико-правові погляди моїстів та легістів? Якщо так, то яким чином?

7. Коротко охарактеризуйте історичні періоди розвитку політико-правової думки Стародавньої Греції. Навіть декілька відомих постатей мислителів, діяльність яких представляє кожен з названих історичних періодів.

8. У чому полягає особливість політико-правових вчень Геракліта?

9. Яку роль виконує в державі система права та закон як її матеріальне вираження згідно з філософською концепцією Демокріта?

10. Чим відрізняється ставлення Протагора й Сократа до понять природне й позитивне право?

11. Яким чином Платон змальовував ідеальну державу у своїх трактатах «Держава» та «Закони»?

12. Назвіть форми держави, які передбачає філософське вчення Аристотеля.

13. Поясніть, як можна розуміти вислів Епікура про те, що «право – це утвердження справедливості»?

14. Хто з давньоримських філософів продовжив розвивати ідею природного права? У чому полягає зміст таких ідей?

15. Назвіть головних теоретиків періоду Давньої, Середньої та Нової Стої? Чим відзначилася діяльність стоїків у політико-правовому вченні Стародавнього Риму?

16. На чому ґрунтується ідея про ідеальну державу в політико-правових поглядах Цицерона?

Тема 3. Розвиток учень про державу та право в Середньовічному суспільстві.

1. Загальноісторичні передумови формування середньовічних поглядів на державу та право.

2. Учення про державу та право Тома Аквінського.
3. Державно-правові погляди Марсилія Падуанського.
4. Розвиток учень про державу та право юридичними школами X~XVI століть.
5. Формування та розвиток мусульманської думки про державу і право.

Питання для контролю та самоконтролю

1. *Поясніть, яким чином релігійний світогляд мислителів епохи Раннього Середньовіччя відрізняється від світогляду філософів держав Стародавнього Світу?*
2. *Назвіть етапи розвитку середньовічної політико-правової думки, надайте їх характеристику.*
3. *Що, на вашу думку, стало основною причиною запеклих суперечок між світською та церковною владами? Яким чином це вплинуло на формування політико-правової думки доби Середньовіччя?*
4. *Назвіть основні принципи політико-правового вчення Тома Аквінського.*
5. *Як Тома Аквінський розумів природне право та його відношення до божественного закону?*
6. *Як Тома Аквінський визначав зв'язок церковної влади та держави в своєму політико-правовому вченні?*
7. *Які принципи громадянської влади відстоював Тома Аквінський для забезпечення справедливості в суспільстві?*
8. *Яким чином Тома Аквінський пропонував вирішувати питання про легітимність влади та право громадян на опір у випадку тиранії?*
9. *Які основні висновки можна зробити про політико-правове вчення Тома Аквінського з погляду сучасних дискусій про правосуддя та справедливість?*

10. Які з ідей Вільяма Оккама мали вирішальний вплив на розвиток середньовічної концепції держави й права?

11. На яких принципах повинні будуватися взаємовідносини між церквою та світською владою у вченнях Вільяма Оккама?

12. Охарактеризуйте ставлення Вільяма Оккама до правової теорії «двох мечів».

13. Писані джерела яких відомих філософів лягли в основу політико-правового вчення Марсілія Падуанського?

14. Охарактеризуйте концепцію «народ – це законодавець» на основі праці Марсілія Падуанського «Defensor pacis».

15. Чому Марсілій Падуанський стверджує, що монархія – це найкраща форма державного правління? Які інші форми державного правління вивчав мислитель?

16. Поясніть, чому Марсілій Падуанський виступає прихильником збереження станового ладу суспільства. Які групи середньовічного населення він виділяє?

17. Завдяки чому школа глосаторів отримала свою відому назву?

18. Назвіть відомих представників школи глосаторів та постглосаторів, обґрунтувавши їхній внесок у розвиток політико-правової думки середньовіччя.

19. Як система шариату впливає на політико-правову думку середньовіччя?

Тема 4. Західноєвропейські вчення про державу та право XV-XVII століть. Утопічний соціалізм

1. Учення про державу та право Нікколо Макіавеллі.
2. Гуго Гроцій про державу і право.

3. Розвиток теорії природного права у вченні Томаса Гоббса.
4. Природно-правова теорія Бенедикта Спінози.
5. Учення Джона Локка про державу та право.
6. Державно-правові погляди Жана Бодена.
7. Вчення про державу та право Мартіна Лютера.
8. Політико-правові погляди Жана Мельє.
9. Погляди на державу та право Роберта Оуена.
10. Томазо Кампанелла.

Питання для контролю та самоконтролю

1. *Які докорінні зміни світогляду доби Відродження вирішальним чином вплинули на розвиток уявлень про державу і право того часу? Як це відобразилось на політико-правових вченнях видатних мислителів? Проілюструйте наведені Вами тези прикладами з життя й філософської діяльності Нікколо Макіавеллі та Жана Бодена.*

2. *Які спільні характерні риси об'єднують Відродження та Реформацію у єдиний соціокультурний феномен?*

3. *Розкрийте вплив ренесансного гуманізму на розвиток політичної думки того часу.*

4. *Які заслуги перед політичною наукою роблять Нікколо Макіавеллі видатним вченим?*

5. *Які ключові ідеї та принципи висловив Нікколо Макіавеллі у своїх філософських працях?*

6. *Якими були основні принципи політичної влади, які висував Макіавеллі, і яким чином вони відрізняються від традиційних моральних уявлень тієї доби й сучасності?*

7. *Розкрийте взаємозв'язок моралі та політики, використовуючи текст трактату Нікколо Макіавеллі «Володар».*

8. *Які відмінні та спільні риси можна виявити між політичними поглядами Макіавеллі та інших філософів його часу, наприклад, Томаса Гоббса та Томаса Мора?*

9. Яку роль відіграли ідеї Жана Кальвіна у формуванні буржуазного світогляду і способу життя?

10. Хто вперше в історії політичних і правових вчень сформулював положення про державний суверенітет як ознаку державної влади?

11. Викладіть основні положення концепції Томаса Гоббса щодо походження та сутності держави як соціального інституту.

12. Чому, на Ваше переконання, Гуго Гроцій у своєму вченні приділив стільки уваги проблемі війни в системі міжнародного права?

13. Які найважливіші ознаки державного суверенітету виділив Жан Боден?

14. Знайдіть спільні ознаки в сучасному категоріальному визначенні державного суверенітету і в понятті «суверенітет», яке зустрічаємо у державно-правовій концепції Жана Бодена?

15. Як ви розумієте твердження Бенедикта Спінози «Природне право – це право природи»?

16. Хто з відомих мислителів доби Відродження був прихильником і розвивав вчення про договірне походження держави?

17. Поясніть, на чому ґрунтується критика Мартіна Лютера щодо католицької церкви та релігії загалом.

18. Хто з відомих мислителів доби Відродження запропонував поділ законів на божественні, природні й імператорські, а також на закони міст і окремих земель.

19. Використовуючи матеріали трактатів «Богословсько-політичний трактат» і «Етика, доведена геометричним методом», поясніть у чому полягає буржуазно-революційний характер філософського Бенедикта Спінози.

20. Яким чином Бенедикт Спіноза пояснював походження держави й права?

21. Розкрийте суть «закону самозбереження» Бенедикта Спінози.

22. Які основні ідеї та цінності висловлені в книзі "Утопія" Томаса Мора?

23. Які головні аспекти соціальної та економічної системи висловлені в "Утопії" Томаса Мора?

24. Які проблеми сучасного суспільства, на Вашу думку, Томас Мор намагався вирішити через опис неіснуючої країни?

25. Як Ви вважаєте, чи можливо сьогодні безперешкодно реалізувати ідеї, викладені в «Утопії» Томаса Мора? Якщо ні, то чому?

26. Якими були ключові ідеї у візії Томазо Кампанелли щодо ідеального суспільства?

27. Яким чином Томазо Кампанелла розкриває взаємозв'язок між релігією та політикою в ідеальній державі?

28. Які принципи освіти й виховання пропонував Томазо Кампанелла для формування ідеального суспільства?

29. Назвіть основні відмінності між політичними поглядами Томазо Кампанелли та інших філософів його епохи, зокрема, Ніколо Макіавеллі та Томаса Мора.

30. Охарактеризуйте критику буржуазного суспільства в трактаті французького мислителя Жана Мельє Мазерні «Заповіт».

31. Охарактеризуйте ставлення Жана Мельє Мазерні до концепції природних прав людини.

32. Які основні ідеї та принципи висловлені в «Кодексі природи» Мореллі?

33. Яким чином погляди Мореллі вплинули на формування політичної думки й правової системи Франції того часу?

34. Охарактеризуйте ставлення Габріель Бонно де Маблі до приватної власності та принципу рівності.

35. Охарактеризуйте поняття «ідельного суспільства» в поглядах Роберта Оуена.

36. Розкрийте концепцію Роберта Оуена «середовище – характер».

Тема 5-6. Учення про державу і право Західноєвропейського Просвітництва XVIII ст. та періоду боротьби за незалежність США.

1. Учення про державу та право Шарля Монтеск'є. Державно - правові погляди Вольтера.

2. Учення Жан – Жака Руссо про виникнення держави та права. Поняття народного суверенітету. Державно – правові погляди Дені Дідро.

3. Погляди на державу та право Клода Гельвеція.

4. Державно – правові уявлення Поля Гольбаха.

5. Внесок у розвиток права Чезаре Беккарія.

6. Учення про державу та право Християна Томазія.

7. Державно-правові ідеї Бенджаміна Франкліна.

8. Погляди на державу та право Томаса Пейна.

9. Погляди на природні права людини, сутність влади, республіканські принципи організації та діяльності держави Томаса Джефферсона.

10. Учення Александра Гамільтона про сильну централізовану федеральну владу.

11. Державно-правові погляди Джона Адамса. Погляди на державу та право Джеймса Медіссона.

Питання для контролю та самоконтролю

1. *Охарактеризуйте місце ідей французького Просвітництва в розвитку світової політико-правової думки.*

2. *Розкрийте загальноісторичну характеристику Франції доби Просвітництва, зокрема, тогочасний суспільно-економічний лад, політико-правовий устрій, рівень розвитку культури й науки.*

3. *Розкрийте роль теорії природного права як основи в обґрунтуванні соціально-політичної критики феодальних порядків.*

4. *Що саме Шарль Монтеск'є розумів під поняттям політична свобода?*

5. *Яким чином Шарль Монтеск'є пояснює походження держави й права? Чи підтримує мислитель договірну теорію походження держави?*

6. *Які чинники, на переконання Шарля Монтеск'є формують загальний дух нації?*

7. *Охарактеризуйте бачення Шарля Монтеск'є щодо поняття свободи.*

8. *Яким чином Вольтер визначає концепцію природного права?*

9. *Використовуючи матеріали праці «Досвід загальної історії про звичаї і дух народів», охарактеризуйте ставлення Вольтера до приватної власності.*

10. *Хто є автором вчення про перехід людства від «природного» стану рівності, свободи, братерства до «суспільного» («громадянського») стану несправедливості та гноблення?*

11. *Який чинник, на переконання Жан-Жака Руссо, є причиною абсолютної соціальної та політичної нерівності? Як можна подолати таку нерівність у суспільстві?*

12. Назвіть основні риси народного суверенітету, запропоновані Жан-Жаком Руссо.

13. Що передбачає теорія Дені Дідро про внутрішню активність матерії? Чи впливає така фізико-природнича теорія на політико-правові погляди мислителя?

14. Охарактеризуйте ідеальну форму правління державою в поглядах Дені Дідро.

15. Розкрийте ідею соціального доквілля (середовища), запропоновану у вченні Клода Гельвеція.

16. Що саме для Клода Гельвеція є «вищим законом, обов'язковим для всіх, незалежно від соціального становища й посади»?

17. Яким чином можна охарактеризувати бачення Клода Гельвеція щодо концепції природних прав людини?

18. Охарактеризуйте ставлення Поля Гольбаха щодо приватної та спільної власності. Яка з двох категорій більше імпонувала мислителю?

19. Завдяки яким твердженням Черазе Баккарія увійшов до історії формування системи сучасного кримінального права?

20. Чи з усіма ключовими ідеями, висловленими в праці «Про злочин і покарання» Ви погодилися б? Які з ідей сьогодні втратили свою актуальність?

21. Кому з відомих мислителів належить вислів «Роби для себе те, що ти бажаєш, щоб інші робили для тебе»? Розкрийте вплив вислову на формування тогочасної системи права.

22. Яка історична цінність закликів Бенджаміна Франкліна про право кожного народу на самовизначення й укладення суспільного договору?

23. *Хто з відомих американських мислителів першим на загальнодержавному рівні порушив питання про необхідність у відокремленні колоній від Англії і створенні незалежної держави під назвою «Сполучені Штати Америки»?*

24. *У чому полягає відмінність між «природними» та «цивільними» правами людей, передбаченими у вченні Томаса Пейна?*

25. *Назвіть ключові ідеї, закріплені в тексті Декларації незалежності 1776 р., автором якої є Томас Джефферсон.*

26. *Які з ключових ідей Просвітництва закріплені в Конституції США 1787 р.?*

27. *Охарактеризуйте поділ державної влади на функціональні гілки в поглядах Александра Гамільтона.*

28. *Чому Джон Адамс при виборі оптимальної форми державного правління надає перевагу змішаній формі?*

29. *Розкрийте значення терміну «факція» в політико-правових поглядах Джеймса Меддісона.*

30. *Що передбачає термін «бікемералізм»? Яка його роль у вченні Джеймса Меддісона?*

Тема 7. Учення про державу та право в Західній Європі кінця XVIII ст. - початку XIX ст.

1. Державно – правові погляди Іммануїла Канта.
2. Політико – правова концепція Георга Гегеля.
3. Ідеї держави та права у творчості Йоганна Фіхте.
4. Погляди на державу та право Ієрамії Бентама.
5. Державно-правові погляди Джона Мілля.
6. Вчення про державу та право Бенжамена Констана.
7. Державно-правова концепція Алексіса де Токвіля.

Питання для контролю та самоконтролю

1. *Які категоричні імперативи використовує у своєму політико-правовому вченні Іммануїл Кант?*
2. *Яке призначення держави у вченні Іммануїла Канта?*
3. *Використовуючи праці Іманнуїла Канта «Метафізичні вчення про право» і «До вічного часу», назвіть головні етичні принципи політико-правовій концепції мислителя.*
4. *Охарактеризуйте концепцію «вічного миру» Іммануїла Канта.*
5. *Чим обумовлена змістовна відмінність державно-правових концепцій німецького, французького й англійського лібералізму?*
6. *Яка проблема є центральною у політико-правовому вченні Георга Гегеля?*
7. *Що саме, на переконання Георга Гегеля, є гарантією свободи в державі?*
8. *Чи виступає Георг Гегель прихильником принципу суверенітету?*
9. *Хто з відомих мислителів кінця XVIII століття відстоював ідею створення ефорату? Чи потрібно при цьому запроваджувати поділ державної влади на три функціональні гілки?*
10. *Охарактеризуйте проект ідеальної держави за Йоганна Фіхте.*
11. *Якою є головна мета держави в політико-правових поглядах Ієремїї Бентама?*
12. *У чому проявляється демократизм поглядів Ієремїї Бентама?*

13. Як можна розуміти крилатий вислів Ієремії Бентама «Слід звернути увагу на дві речі: зло закону й зло злочину, адже це як шкода хвороби й шкода ліків»?

14. Яким принцип повинен доповнювати концепцію особистого щастя в поглядах Джона Мілля?

15. Яка сфера правової дійсності, на переконання Джона Мілля, повинна бути вільною від незаконного втручання держави.

16. Порівняйте вчення про громадянське суспільство та правову державу представників німецької класичної філософії і французького мислителя Бенжамена Констана.

17. Охарактеризуйте ставлення Бенжамена Констана до ідеї народного суверенітету.

18. Що є гарантією особистої свободи, на переконання Бенжамена Констана?

19. Як Алексіс де Токвіль характеризує явище народовладдя в США?

20. Що саме є найбільшою соціальною цінністю в Алексіса де Токвіля? Як держава й суспільство можуть здобути таку цінність?

Тема 8. Становлення й розвиток учень про державу та право в Слов'янських народів

1. Державно – правові погляди Івана Вишенського.

2. Петро Могила та його погляди на державу та право.

3. Державно – правові погляди Богдана Хмельницького.

4. Політико – правові погляди Івана Мазепи.

5. Конституційний проект незалежної держави Пилипа Орлика.

6. Державно-правовий проект Кирило-Мефодіївського товариства.

7. Державно-правові погляди Тараса Шевченка.

8. Політико-правові погляди Михайла Драгоманова.

9. Державно-правові погляди Івана Франка.

10. Проблеми права та держави у творчості Михайла Грушевського.

11. Політико-правове вчення Володимира Винниченка.

Питання для контролю та самоконтролю

1. Яким є суспільно-політичний ідеал Івана Вишенського в концепції «істинної церкви»?

2. Назвіть головне призначення держави згідно з політико-правовою думкою Івана Вишенського.

3. Охарактеризуйте погляди Петра Могилы щодо характеру майбутньої української державності. Яким чином Петро Могила розкриває співвідношення між світською та духовною владами?

4. Як Петро Могила класифікує закони в державі?

5. Назвіть основні етапи еволюції поглядів Богдана Хмельницького щодо українського питання.

6. Охарактеризуйте державний устрій, закріплений в «Договірних статтях» 1654 року.

7. Якій формі правління надавав перевагу Іван Мазепа й чому?

8. Назвіть головний сенс державного будівництва, передбачений у поглядах Івана Мазепи.

9. Які принципи були покладені в основу Конституції Пилипа Орлика від 1710 року?

10. Чи передбачає Конституція Пилипа Орлика від 1710 року поділ державної влади на гілки? Якщо так, то на які саме?

11. Назвіть провідних діячів, які входили до складу Кирило-Мефодіївського товариства.

12. Які гострі питання української державності розкриваються в «Статуті слов'янського братства святих Кирила та Мефодія»?

13. За які висловлювання Тарас Шевченко – провідний член Кирило-Мефодіївського товариства отримав найсуворіше покарання?

14. Яким чином переслідування царського уряду вплинули на творчість Тараса Шевченка?

15. Наведіть перелік сатиричних поем Тараса Шевченка, які найбільш тісно пов'язані з питанням української державності.

16. Яким чином виражається ліберальний підхід Михайла Драгоманова до вирішення проблеми організації державної влади та місцевого самоврядування?

17. Наведіть перелік причин суспільного розвитку, про які йдеться в політико-правовій думці Михайла Драгоманова.

18. Розкрийте матеріалістичне тлумачення причин походження держави в поглядах Івана Франка.

19. Яку роль робітничий клас відіграє в «революції трудящих» (на основі поглядів Івана Франка)?

20. Охарактеризуйте оптимальну форму правління, передбачену в поглядах Михайла Грушевського.

21. Розкрийте значення колектократизації в поглядах Володимира Винниченка.

22. Які ключові ідеї щодо обрання оптимальної форми правління пропонує Володимир Винниченко у праці «Відродження нації»?

23. Оцініть внесок Михайла Грушевського та Володимира Винниченка в розвиток української політико-правової думки.

Тема 9. Основні державно-правові вчення другої половини XIX ст. — XX ст.

1. Державно – правові теорії позитивізму в ученні Огюста Конта.
2. Юридичний позитивізм Джона Остіна.
3. Нормативна теорія Ганса Кельзена.
4. Анархізм про державу та право.
5. Прудон П'єр Жозеф.
6. Госпар Шмідт.
7. Фрідріх Ніцше.
8. Концепції правової держави.
9. Теорія еліт.
10. Теорія національної держави.
11. Теорія інституціоналізму.

Питання для контролю та самоконтролю

1. *Яку роль відіграє соціологія в політико-правовому вченні Огюста Конта?*
2. *Охарактеризуйте досконалий суспільний устрій в поглядах Огюста Конта.*
3. *Як ви розумієте вислів Ієремія Бентама «право – це повеління суверена» (спираючись на погляди Джона Остіна)?*
4. *Яке право (природне чи позитивне), на переконання Джона Остіна, має брати до уваги законодавець при формуванні системи права?*
5. *Зазначте ключові ідеї «чистої теорії права» Генса Кельзена.*
6. *Як ви розумієте твердження Генса Кельзена: «Право має цінність саме тому, що є нормою»?*
7. *Що передбачає ступенева система побудови права за Генсом Кельзенем?*
8. *У чому розкривається ідея «основної норми» за Генсом Кельзенем? Яке місце в загальній структурі права займає «основна норма»?*
9. *Охарактеризуйте ставлення Генса Кельзена до концепції міжнародного публічного права.*

10. Розкрийте суть «реформи» товарообігу в політико-правовому вченні П'єра Жозефа Прудона.

11. Як П'єр Жозеф Прудон пояснює походження держави й права? Чи підтримує він теорію суспільного договору як передумови до виникнення перших держав?

12. Охарактеризуйте досконале суспільство (рушійні сили) в поглядах П'єра Жозефа Прудона.

3. ТЕМИ РЕФЕРАТИВ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Зародження вчення про державу та право в Стародавньому Єгипті та Месопотамії
2. Державно-правові ідеї в Стародавній Індії
3. Зародження вчень про державу та право в Стародавньому Китаї
4. Державно-правові погляди легістів
5. Становлення державно-правової думки Стародавньої Греції та її періодизація
6. Політико-правові погляди софістів
7. Загальна характеристика та своєрідність учень про державу та право в Стародавньому Римі
8. Загальноісторичні передумови формування середньовічних поглядів на державу та право
9. Учення про державу та право Томи Аквінського
10. Державно-правові погляди Марсилія Падуанського
11. Розвиток учень про державу та право юридичними школами X — XVI століть
12. Передумови виникнення та розвитку вітчизняної політико-правової думки
13. Загальна характеристика мислення періоду Відродження
14. Учення про державу та право П. Макіавеллі.
15. Загальна характеристика державно-правової думки доби Просвітництва
16. Основні риси вчень про державу та право США періоду боротьби за незалежність

17. Державно-правові ідеї Бенджаміна Франкліна
18. Погляди на державу та право Томаса Пейна
19. Погляди на природні права людини, сутність влади, республіканські принципи організації та діяльності держави Томаса Джефферсона
20. Учення Александра Гамільтона про сильну централізовану федеральну владу
21. Державно-правові погляди Джона Адамса
22. Погляди на державу та право Джеймса Медіссона
23. Державно-правові погляди Іммануїла Канта
24. Політико-правова концепція Георга Гегеля
25. Ідеї держави та права в творчості Йогана Фіхте
26. Державно-правова ідеологія буржуазного лібералізму
27. Погляди на державу та право Ієрамії Бентама
28. Державно-правові погляди Джона Мілля
29. Вчення про державу та право Бенжамена Констана
30. Державно-правова концепція Алексіса де Токвіля
31. Державно-правові погляди Івана Вишенського
32. Петро Могила та його погляди на державу і право
33. Державно-правові погляди Богдана Хмельницького.
34. Політико-правові погляди Івана Мазепи
35. Конституційний проект незалежної держави Пилипа Орлика
36. Державно-правовий проект Кирило-Мефодіївського товариства
37. Державно-правові погляди Тараса Шевченка
38. Політико-правові погляди Михайла Драгоманова
39. Державно-правові погляди Івана Франка
40. Проблеми права та держави у творчості Михайла Грушевського
41. Політико-правове вчення Володимира Винниченка.
42. Державно-правові теорії позитивізму в ученні Огюста Конта
43. Юридичний позитивізм Джона Остіна

44. Державно-правові погляди Фрідріха Ніцше
45. Державно-правові погляди Герберта Спенсера

1. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Яремчук В. Д. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с.
2. Гончарук-Чолач Т. Історія вчень про державу та право. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ : Ліра-К, 2020. 228 с.
3. Журавльов Д., Коротюк О., Лавринович О. Історія політичних і правових вчень. Від стародавніх часів до XVII століття. Київ : ОВК, 2021. 238 с.
4. Сухонос В. В. Теорія держави і права. Частина II. Історія вчень про державу і право : хрестоматія. Суми, 2023. 61 с.
5. Гришко В. І., Киричук Б. С., Міщук І. В., Цимбалюк В. І. Історія правових і політичних вчень у схемах і таблицях : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2024. 241 с.

Допоміжна література:

1. Зозуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 308 с.
2. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми Львів : «Новий Світ-2000», 2017. Т. 2. 535 с.
3. Тетарчук І., Дяків Т. Історія вчень про державу та право : навчальний посібник для підготовки до іспитів. Харків : Центр навч. літ., 2020. 184 с.

4. Зозуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Херсон : «Олді-Плюс», 2018. 308 с.

5. Історія сторія вчень про державу і право : метод. рекомендації (вказівки) до вивчення навч. дисципліни для студ. заочного відділення економіко-правового ф-ту ОНУ ім. І. І. Мечникова / укл.: О. І. Донченко та ін. Одеса : Фенікс, 2021. 120 с.

6. Марчук В. П., Марчук Г. В. Історія політичних і правових вчень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 480 с.

7. Історія вчень про державу і право : навч. посібник. 4-те вид., доповн., у 2-х част. Київ : Алерта, 2015. 416 с.

8. Демиденко Г. Г. Історія вчень про право і державу : курс лекцій. Харків : Право, 2012. 415 с.

9. Ладиченко В. В., Орленко В. В., Орленко В. І. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Медінформ, 2014. 462 с.

10. Новітнє вчення про тлумачення правових актів : навч. посіб. / відп. ред. В. Г. Ротань. Харків : Право, 2013. 751 с.

11. Сорока М. В. Методологічні засади дослідження історії української політичної філософії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія. Політологія.* 2014. Вип. 3. С. 26–32.

12. Шмоткін О. В. Актуальні проблеми теорії держави і права : підручник. Київ : НА СБУ, 2019. 275 с.

13. Машталір Х. В., Забзалюк Д. Є. Державно-правові погляди Євгена Петрушевича : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 178 с.

14. Забзалюк Д. Є. Хрестоносний рух Середньовіччя: політико-правовий вимір : монографія. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2020. 428 с.

15. Севрюков Д. Суверенітет. Генеалогія ідеї в контексті політичної та правової історії : монографія. К. : Талком, 2018. 234 с.
16. Донченко О. І. Система суспільно-політичних поглядів Г. Сковороди. *Юридичний науковий електронний журнал* . 2021. № 3/2021. С. 15–19.
17. Козинець О. Г., Остапенко А. І. Платон та Арістотель про державу і право: порівняльна характеристика. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр.* Одеса : Гельветика, 2021. Вип. 89. С. 37–41.
18. Папенко Н., Папенко Є. Суспільство та держава в працях Томаса Пейна . *Європейські історичні студії*. 2018. № 10. С. 187–200.
19. Ханстантинов В. О. Практикум з історії політичних і правових вчень : навч. посіб. Миколаїв : МНАУ, 2014. 200 с.
20. Козинець О. Г., Макогін Н. О. Критика суспільно-політичних та соціальних порядків, феодального права і судочинства в працях Григорія Сковороди. *Правові новели*. 2021. Вип. 13. С. 30–35.
21. Козинець О. Г., Приходько В. О. Держава та право в ученні Ш.Л. Монтеск'є. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). № 1. С. 26–31.
22. Хвойницька Х. Особливості трактування природно-правових ідей у творчості просвітників (Вольтер, Ж-Ж. Руссо, Ш.-Л. Монтеск'є). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Філософські науки»*. 2014. № 780. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/26212> (дата звернення: 23.09.2024 р.)
23. Козинець О. Г., Акуленко О.В. Неоконсерватизм як основа політики Рональда Рейгана. *Право і суспільство*. 2019. № 3. С. 25–29.

24. Козинець Є. Г., Коршун А.С. Гуманізація покарань та їх сумірність зі злочином у теорії Ч. Беккарія. *Legea si viata*. Одеса, 2019. № 6/2. С. 36–39.
25. Козинець О. Г., Пророченко В.В. Становлення і розвиток теорії поділу влади в історії світової політико-правової думки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 165–169.
26. Козинець О. Г., Менджул К. В. Історична школа права: загальна характеристика і представники. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2020. № 1. С. 15–18.
27. Леськів М. Філософсько-теологічне осмислення «людини політичної» в епоху Середньовіччя. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 4. С. 184–190.
28. Омельчук В. В., Лісничка В. М. Релігійна політика стародавніх і середньовічних держав : навч. посіб. К. : Персонал. 2011. 608 с.
29. Турчак О. В. Взаємодія канонічного та публічного права Середньовічної доби: політико-правовий вимір. *Правова система: теорія і практика*. 2020. № 4. С. 159–164.